

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ЛЮ ЛУ

УДК 338.24:005.21:339.137.2:332.1

**СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ**

Спеціальність 051 "Економіка"

Галузь знань 05 "Соціальні та поведінкові науки"

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 LIULU

Лю Лу

Науковий консультант – Кудріна Ольга Юріївна, доктор економічних наук,
професор

Дисертація є ідентичною іншим примірникам дисертації

Суми – 2023

АНОТАЦІЯ

Лю Лу. Стратегічне управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка МОН України, Суми, 2023.

Дисертаційну роботу присвячено вирішенню актуального науково-прикладного завдання розроблення та наукового теоретико-методичного обґрунтування стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможністю регіону України у сучасних умовах господарювання.

Актуальність дослідження обґрунтовується необхідністю теоретико-прикладного переосмислення процесів забезпечення конкурентних переваг регіону в контексті зміни парадигм світового соціо-еколого-економічного розвитку, стрімкого переходу від ринкової до інформаційної економіки, цифрової економіки, інтеграції і глобалізації, які змінюються пріоритети і важелі конкурентних відносин.

В роботі набув подальшого розвитку категорійно-понятійний апарат, зокрема, уточнене визначення стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону, під яким запропоновано розуміти сукупність взаємопов'язаних управлінських функцій, яка забезпечує здатність управлінської системи регіону більш ефективно, ніж інші, враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, використовувати потенціал регіону, керувати змінами і ризиками, самовдосконалюватись та створювати нові переважні чинники розвитку у середньостроковій та довгостроковій перспективах. Таке розуміння дозволяє, на відміну від інших, розглядати управлінську систему як таку, що здатна до саморозвитку, самонавчання і самовдосконалення, що необхідно в умовах

високотурбулентних змін зовнішнього середовища та стрімкого світового розвитку.

В роботі досліджено проблему формування атракторів (під якими запропоновано розуміти таку множину факторів, яка впливає на інші елементи системи, поширюючи на них свої ознаки/характеристики) у системі забезпечення конкурентоспроможності регіону. Відзначено, що сформовані економічні, соціальні, екологічні, політичні, адміністративні, культурологічні, інноваційні та інвестиційні атрактори здатні забезпечити конкурентні переваги у необхідних для регіону сферах господарювання.

Автором перше запропоновано теоретико-методичний підхід до формування системи стратегічного управління забезпечення конкурентоспроможності регіону, яка надає можливість враховувати стратегічні цілі регіонального розвитку, інтереси цільових аудиторій та створювати унікальні атрактори (економічні, соціальні, екологічні, політичні, адміністративні), які є «сферами притягування», що забезпечують еволюційний розвиток регіональної системи та коеволюційний розвиток її підсистем.

Удосконалено 3-х векторну матричну модель стратегічного цілепокладання, яка забезпечує, на відміну від «дерева цілей», яке застосовують лише у площині вертикальних і горизонтальних зв'язків, урахування суб-цілей усіх рівнів стратегування, галузевих лідерів і стейкхолдерів ключових сфер діяльності у регіоні, що дає змогу конкретизувати всі стратегічно необхідні цілі для забезпечення всебічного розвитку регіону.

Удосконалено класифікацію ризиків стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону, яку, на відміну від існуючих запропоновано доповнити ризиками етапі розроблення/удосконалення стратегічних документів, які регламентують розвиток регіону (консультаційні, кадрові, організаційні та адміністративні ризики), та на етапі стратегічного управління (політичні, геополітичні, повоєнні, законодавчі,

соціальні, екологічні, техногенні, технологічні, економічні, ризики розвитку регіону, форс-мажорні та інші) з подальшою деталізацією за видами і підвидами, що забезпечує урахування нових видів ризиків (зокрема, геополітичних та повоєнних) у регіональному стратегуванні, точніше ідентифікувати ризики, формалізувати процеси урахування та управління ними.

Уточнено комплексний механізм стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону в частині розширення його елементів, врахування всіх можливих напрямів діяльності у регіоні, стимулювання його розвитку, та управління ризиками.

Набув подальшого розвитку теоретико-методичний підхід до визначення інтегральної оцінки конкурентоспроможності регіону, яка на відміну від існуючих включає урахування культурологічної і комунікаційної складових разом з загально визнаними економічною, соціальною, екологічною, адміністративною, інфраструктурною, техніко-технологічною та інноваційною складовими, а також, вплив глобалізаційних чинників, що забезпечує комплексний аналіз і урахування всіх актуальних, відповідно сучасним вимогам до конкурентоспроможності регіону, параметрів.

Теоретико-методичні положення і висновки дисертації доведені до рівня практичних пропозицій та рекомендацій, що підтверджується довідкою і актами про впровадження.

Реалізація авторських пропозицій дозволяє вирішувати актуальне науково-прикладне завдання удосконалення процесів стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіонів України.

Ключові слова: *стратегічне управління, конкурентоспроможність, забезпечення, механізм, регіон.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Публікації, що входять до НМБД Scopus:

1. Olena Golovchenko, Mariia Saiensus, Gennadiy Sorokoumov, Oleh Onofriichuk, Oksana Zubko and Lu Liu. Management of Efficiency and

Competitiveness of Enterprises. Economic Affairs, Vol. 67, No. 03, pp. 317-326, June 2022. (Scopus). URL : https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85135601787&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&st1=Management+of+Efficiency+and+Competitiveness+of+Enterprises&sid=ef4992db22d0fc6544fea06bf06dbf4d&sot=b&sdt=b&sl=74&s=TITLE-ABS-KEY%28Management+of+Efficiency+and+Competitiveness+of+Enterprises%29&relpos=4&citeCnt=0&searchTerm=&featureToggles=FEATURE_NEW_DOC_DETAILS_EXPORT:1,FEATURE_EXPORT_REDESIGN:1. *Особистий внесок здобувача: виявлено та продемонстровано логіку узгодження цілей управління бізнесом за допомогою аналітичних інструментів.*

Публікації в наукових фахових виданнях України

1. Лю Л. (2022). Глобальні детермінанти конкурентоспроможності українських регіонів. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки. Вип. 4 (67). 87-91. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/67-13> URL : <http://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/2763/3224>
2. Лу, Л. (2023). Атрактори як один з напрямів забезпечення конкурентоспроможності регіону. *Економічний простір*, (183), 119-122. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-19> URL : <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1340>
3. Лу, Л. (2023). Удосконалення класифікації ризиків стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону. *Управління змінами та інновації*, (6), 53-55. <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-6-10> URL : <http://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/98>

Тези доповідей на наукових конференціях

1. Лю Лу. Основні підходи до визначення сутності та змісту «стратегічного управління розвитком регіону». *Сучасні тенденції розвитку економіки та держави* : матеріали VII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Черкаси, 19 квітня 2023 р. Вид-во ЧДТУ. С. 57-59.

2. Лю Лу Теоретичні основи підвищення конкурентоспроможності регіону. *Теорія і практика сучасної економіки* : матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної конференції. Черкаси, 20 жовтня 2022 р. Вид-во ЧДТУ. С. 94-95.

3. Лю Лу. До питання підвищення конкурентоспроможності регіону. Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону», Северодонецьк, 27 квітня 2022 р. Матеріали. Електронне видання, 2022. С. 132-134.

4. Лю Лу Удосконалення комплексного механізму стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону. *Студентська звітна конференція* : Матеріали результатів наукових досліджень молодих науковців. Суми : Вид-во фізико-математичного факультету СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2023. Випуск 17. С.47.

5. Лю Лу Підходи до конкретизації конкурентних переваг регіону. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін* : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 квітня 2023 року, м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. 163 с. URL : С.156-157. <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

ABSTRACT

Lu Liu. Strategic management to ensure the competitiveness of the region. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for Doctor of Philosophy degree in specialty 051 “Economics”, branch of knowledge 05 “Social and behavioral sciences”. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Ministry of Education and Science of Ukraine, Sumy, 2023.

The dissertation is devoted to the solution of the current scientific-applied task of development and scientific theoretical-methodological justification of strategic management to ensure the competitiveness of the region of Ukraine in modern business conditions.

The relevance of the study is justified by the need for a theoretical-applied rethinking of the processes of ensuring the competitive advantages of the region in the context of changing paradigms of global socio-ecological and economic development, the rapid transition from the market to the information economy, the digital economy, integration and globalization, which change the priorities and levers of competitive relations.

In the work, the terminological-conceptual apparatus was further developed, in particular, the definition of strategic management for ensuring the competitiveness of the region was specified, under which it is proposed to understand a set of interconnected management functions that ensures the ability of the management system of the region to take into account the influence of external and internal environment factors more effectively than others, to use the potential of the region, manage changes and risks, improve oneself and create new dominant development factors in the medium and long term. This understanding allows, unlike others, to consider the management system as capable of self-development, self-learning and self-improvement, which is necessary in the conditions of highly turbulent changes in the external environment and rapid global development.

The work examines the problem of attractors' formation (under which it is proposed to understand such a set of factors that influence other elements of the system, spreading their signs/characteristics to them) in the system of ensuring the competitiveness of the region. It was noted that the formed economic, social, ecological, political, administrative, cultural, innovative and investment attractors are able to provide competitive advantages in the economic spheres necessary for the region.

The author first proposed a theoretical-methodological approach to the formation of a strategic management system to ensure the competitiveness of the

region, which provides an opportunity to take into account the strategic goals of regional development, the interests of target audiences and create unique attractors (economic, social, environmental, political, administrative), which are “spheres of attraction”, which ensure the evolutionary development of the regional system and the co-evolutionary development of its subsystems.

The 3-vector matrix model of strategic goal setting has been improved, which provides, in contrast to the “tree of goals”, which is used only in the plane of vertical and horizontal connections, taking into account the sub-goals of all levels of strategizing, industry leaders and stakeholders of key areas of activity in the region, which makes it possible to specify all strategically necessary goals to ensure comprehensive development of the region.

The classification of strategic management risks of ensuring the competitiveness of the region has been improved, which, unlike the existing ones, is proposed to be supplemented with risks at the stage of development/improvement of strategic documents that regulate the development of the region (consulting, personnel, organizational and administrative risks) and at the stage of strategic management (political, geopolitical, post-war, legislative, social, environmental, man-made, technological, economic, regional development risks, force majeure and others) with further detailing by types and sub-types, which ensures that new types of risks (in particular, geopolitical and post-war) are taken into account in regional strategizing, more precisely identify risks, formalize the processes of their consideration and management.

The complex mechanism of strategic management of ensuring the competitiveness of the region in terms of expanding its elements, taking into account all possible areas of activity in the region, stimulating its development, and managing risks has been clarified.

The theoretical-methodological approach to the determination of the integrated assessment of the competitiveness of the region has been further developed. This approach, unlike the existing ones, includes taking into account the cultural and communication components together with the generally recognized economic,

social, ecological, administrative, infrastructural, technical-technological and innovative components, as well as the influence of globalization factors that provide a comprehensive analysis and consideration of all relevant, in accordance with modern requirements for the competitiveness of the region, parameters.

The theoretical-methodological provisions and conclusions of the dissertation are brought to the level of practical proposals and recommendations, which is confirmed by references and acts of implementation.

The implementation of the author's proposals allows solving the actual scientific and applied task of improving strategic management processes to ensure the competitiveness of the regions of Ukraine.

Key words: *strategic management, competitiveness, provision, mechanism, region.*

LIST OF AUTHOR'S PUBLICATIONS

Publications indexed by Scopus database

2. Olena Golovchenko, Mariia Saiensus, Gennadiy Sorokoumov, Oleh Onofriichuk, Oksana Zubko and Lu Liu. Management of Efficiency and Competitiveness of Enterprises. *Economic Affairs*, Vol. 67, No. 03, pp. 317-326, June 2022. (**Scopus**). URL : https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85135601787&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&st1=Management+of+Efficiency+and+Competitiveness+of+Enterprises&sid=ef4992db22d0fc6544fea06bf06dbf4d&sot=b&sdt=b&sl=74&s=TITLE-ABS-KEY%28Management+of+Efficiency+and+Competitiveness+of+Enterprises%29&relpos=4&citeCnt=0&searchTerm=&featureToggles=FEATURE_NEW_DOC_DETAILS_EXPORT:1,FEATURE_EXPORT_REDESIGN:1. *Особистий внесок здобувача: виявлено та продемонстровано логіку узгодження цілей управління бізнесом за допомогою аналітичних інструментів.*

Articles in scientific professional journals of Ukraine

4. Лю Л. (2022). Глобальні детермінанти конкурентоспроможності українських регіонів. Наукові праці Міжрегіональної академії управління

персоналом. Економічні науки. Вип. 4 (67). 87-91.
DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/67-13> URL :

<http://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/2763/3224>

5. Лу, Л. (2023). АТРАКТОРИ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ. *Економічний простір*, (183), 119-122. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-19> URL :

<http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1340>

6. Лу, Л. (2023). УДОСКОНАЛЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ РИЗИКІВ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ. *Управління змінами та інновації*, (6), 53-55. <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-6-10> URL :

<http://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/98>

Publications of the approbation character

6. Лю Лу. Основні підходи до визначення сутності та змісту «стратегічного управління розвитком регіону». *Сучасні тенденції розвитку економіки та держави* : матеріали VII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Черкаси, 19 квітня 2023 р. Вид-во ЧДТУ. С. 57-59.

7. Лю Лу Теоретичні основи підвищення конкурентоспроможності регіону. *Теорія і практика сучасної економіки* : матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної конференції. Черкаси, 20 жовтня 2022 р. Вид-во ЧДТУ. С. 94-95.

8. Лю Лу. До питання підвищення конкурентоспроможності регіону. Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону», Северодонецьк, 27 квітня 2022 р. Матеріали. Електронне видання, 2022. С. 132-134.

9. Лю Лу Удосконалення комплексного механізму стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону. *Студентська звітна конференція* : Матеріали результатів наукових досліджень молодих науковців. Суми : Вид-во фізико-математичного факультету СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2023. Випуск 17. С.47.

10. Лю Лу Підходи до конкретизації конкурентних переваг регіону. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін* : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 квітня 2023 року, м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. 163 с. С.156-157. URL : <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ	
1.1 Глобалізаційні виклики стратегічному регіональному розвитку	21
1.2 Уточнення сутності дефініції «Стратегічне управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону»	41
1.3 Атрактори як основа забезпечення конкурентоспроможності регіону	56
Висновки до розділу 1	67
РОЗДІЛ 2 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ	71
2.1 Аналіз стану конкурентоспроможності регіонів України	71
2.2 Класифікація ризиків стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону	84
2.3 Теоретико-методичні підходи до оцінювання рівня конкурентоспроможності регіону	99
Висновки до розділу 2	120
РОЗДІЛ 3 РОЗРОБЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	123
3.1 Організаційно-методичні засади стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону	123
3.2 Визначення конкурентних переваг та оцінка рівня конкурентоспроможності регіонів України	141
3.3 Комплексний механізм стратегічного управління	157

забезпеченням конкурентоспроможності регіону

Висновки до розділу 3	169
ВИСНОВКИ	171
ДОДАТКИ	175
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	192